

Op 9 mei is het 3e Aegon Computer-Mens toernooi van start gegaan. Er spelen 16 menselijke spelers tegen 16 computerprogramma's, waaronder allerhande types Mephisto en Fidelity, alsmede Sun Phoenix. Dit jaar zijn de organisatoren onder stimulerende leiding van Cock de Gorter er in geslaagd om het sterkste deelnemersveld tot nu toe aan te trekken (8 spelers hebben een rating van boven de 2000). Onder hen bevindt zich mijn vriend Lex Jongsma en aan hem zal deze rubriek gewijd zijn - hoe vreemd het ook voor een computerschaakrubriek moge klinken.

Het heeft lang geduurd voor Jongsma iets in computerschaak zag en vooral in de eerste fase toten de schaakcomputers op de markt begonnen te komen, was het alleen een persoonlijke appreciatie die hem gunstig over computerschaakonderzoek deed schrijven. Jongsma heeft zich in de Nederlandse schaakwereld de afgelopen 35 jaar zeer verdienstelijk gemaakt als schaker, commentator, journalist, columnist, FIDE-afgevaardigde en nu dus als sparringpartner van computerprogramma's. Het kostte me moeite om niet op analoge wijze te beginnen als hij deed in De Telegraaf van woensdag 20 mei 1981 onder de titel 'Vechtschaak van Timman': "Aan de vooravond van Euwe's tachtigste verjaardag (goedemorgen, mijnheer Euwe en hartelijk gefeliciteerd) speelden (...)". Dat vond ik een journalistieke vondst en een prachtig gebaar naar Euwe, die 's ochtends eerst keek wat er over de ronde van de vorige dag geschreven was.

Halve eeuw

Lex Jongsma is op 1 juni 50 jaar

Columnae amici

■ JAAP VAN DEN HERIK

geworden en velen van zijn vrienden hebben daar op gepaste wijze aandacht aan besteed. Lodewijk Prins heeft een *columnae amici* geredigeerd, met daarin de beste rubrieken van Jongsma, gelardeerd met andere verhalen. Eigenlijk zijn *Columnae* de pilaren voor de boekwinkels, waaraan de titels der verkrijgbare boeken hingen. Bij Jongsma zou dat een lange lijst van titels opleveren; zijn journalistieke gaven zijn niet gering evenals zijn output (om eens een computerterm te gebruiken). Enkele jaren geleden werd hem door *Schaakbulletin* een prijs toegekend voor zijn wekelijkse rubrieken. Als schaker is Jongsma, behalve door zijn goede prestaties in de jaren vijftig, zestig en begin zeventig, onder meer bekend geworden door zijn partij tegen Janos Flesch (Meestergroep, Hoogovenstoernooi).

Kracht

Zijn schaakkracht toonde hij ook weer eens in de eerste ronde van het Aegontoernooi waar hij een commercieel produkt van de kunstmatige intelligentie overtuigend versloeg. Toch moest hij toegeven dat de tijden van weleer (1e Europese Computerschaakkampioenschap, Amsterdam 1976) voorbij zijn. Wij gaven daar beiden afwisselend commentaar en Jongsma had toen de ondankbare taak om te verklaren waarom een programma Tf8 speelde in plaats van 0-0 in een Italiaans getinte opening.

Aegon

Om het geheel in historische context te plaatsen en de stijging van de speelsterkte aan te tonen geven we hierbij nog enkele feiten. In 1984 startte Cock de Gorter tijdens het Moerwijktoernooi een Mens-Machine groep. De eerste twee toernooien werden gewonnen door Münninghof en Voorn, geschatte gemiddelde rating van de deelnemende mensen was 1850, resp. 1900. In 1986 vond het 1e Aegontoernooi plaats (10 mensen, 10 computers en 5 mensen met meer dan 2000 ratingpunten), in 1987 het tweede (13-13, 6 boven de 2000); deze toernooien werden gewonnen door Van der Vliet en Voorn. In 1988 zal nog altijd geen computer winnen, daarvoor speelt hij nog te slecht en ik moet toegeven: ik gun Lex Jongsma de overwinning graag.

Wit: A.K.P. Jongsma

Zwart: Fidelity Master 3

3e Aegontoernooi, 9 mei 1988

1. Pc3 d5 2. e4 d4 3. Pe2 e5 4. Pf3

Na deze zet was Fidelity uit zijn openingsbibliotheek, waarin ongeveer 25000 zetten zijn opgeslagen dankzij Danny Kopec. Veel schaakkennis, maar aan deze ongebruikelijke opening is nog niet veel aandacht besteed. Fidelity dacht nu 3.50 minuten na.

4. Pc6 5. Pg3 Pf6 6. Lc4 Ld6 7. c3 0-0 8. 0-0 Lg4 9. h3 Lxf3 10. Dxf3 a6 11. a4 Pa5 12. La2 b5 13. axb5 axb5 14. cxd4 exd4 15. Te1 Pc4 16. d3 Pe5 17. Dd1 Lb4 18. Tf1 c5 19. f4 Pc6

Ofschoon Fidelity een aardig plan heeft gekozen met de opmars op de damevleugel en het omspelen van het paard, Pc6-a5-c4-e5-e6, is dit toch niet zo goed, want het heeft de witte stukken

slechts naar de goede plaatsen gedirigeerd. Goede plannen maken is één van de zeer moeilijke problemen voor kunstmatig intelligente programma's.

20. Df3 Pd7 21. e5 Pa5 22. Ld5 Ta7 23. Pf5 Pb6 24. Le4 f6 25. e6 Te8 26. Dg4.

Er dreigt 27. Ph6+; zwart lijkt in een kolkende aanval ten onder

te gaan. Het programma wendt alle inventiviteit aan om het zover niet te laten komen, vooral de pionzetten: 26., h5 en 28., f5 zijn opmerkelijk.

26., h5 27. Dxb5 Txe6 28. Ph4 f5 29. Pxf5 Niet 29. Dxf5 wegens 29., Txe4 30. Dxe4 Dxb4.

29., Tf7 30. Pg3 Th6 31. Df3 Pb3 32. Ta6 Dc7 33. Pe2 Ld2 Terwijl Zwart spel probeert te behouden ziet Jongsma een afwikkeling die hem een gewonnen stelling bezorgt.

34. Txb6 Txb6 35. Ld5 Pxc1 36. Pxc1 Tbf6 37. Pe2 Ta6 38. Dh5 Taf6 39. Ta1 Kf8 40. Ta8+ Ke7 41. Dh8 Kd6 42. Lxf7 Txf7 43. De8 Le3+ 44. Kh1 c4 45. De5+

Kd7 46. Dxb5+ Kd6 47. Ta6+ Ke7 48. Dg5+ Ke8 49. Ta8+ Kd7 50. Dd5+ Ke7

Vanaf dit moment werd de partij uitgevluggerd. Zwart komt er niet meer aan te pas.

51. dxc4 Lxf4 52. Pxd4 Tf6 53. Pf5+ Txf5 54. Dxf5 Ld6 55. Df8+ Ke6 56. Te8+ Kd7 57. Df7+ Kc6 58. Dd5+ Kb6 59. Db5+ Ka7 60. Te1 Db7 en Zwart geeft het op.

Voor de statistiek vermelden we nog dat het gemiddelde van de menselijke ratings 1984 bedraagt.

Door deze overwinning had Jongsma zijn inbreng bij de 9-7 score voor mensen tegen computers (Aegon 1e ronde).

Schakend Nederland - juni 1988

Prof. dr. H.J. van den Herik: Columnae amici